

“OY VA CHAQA” ROMANIDA RASSOM TAQDIRINING SOF BADIY
TALQINI

Samadov Muxiddin

Qarshi davlat texnika universiteti

Xorijiy tillar kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada “Oy va chaqa” romanida markaziy obrazlardan biri bo'lgan rassom timsoli orqali ijodkor shaxs taqdirining sof badiiy talqini tahlil qilinadi. Asarda rassom obrazi nafaqat estetik dunyoqarash sohibi, balki jamiyat va shaxs o'rtasidagi murakkab munosabatlar, ma'naviy iztirob, ichki ziddiyatlar hamda ruhiy izlanishlarning ramziy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Muallif rassomning ichki kechinmalari, hayotiy sinovlar oldidagi ojizligi va bir vaqtning o'zida ruhiy qudratini teran psixologik yo'sinda ochib beradi. Maqolada rassom obrazining badiiy funksiyasi, ramziy ma'nolari, uning roman g'oyaviy-badiiy konsepsiyasidagi o'rni hamda adabiy-estetik talqini keng tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: “Oy va chaqa”, roman, rassom obrazi, badiiy talqin, ijodkor taqdiri, psixologizm, ramziylik, adabiy tahlil.

KIRISH

O'zbek adabiyotida ijodkor shaxs obrazi, xususan, san'atkor, shoir, yozuvchi yoki rassom timsoli orqali jamiyat va inson o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ochib berish an'anasi qadimdan mavjud. Bunday obrazlar faqat individual xarakter emas, balki ma'lum bir davrning ruhiy muammolari, ijtimoiy qarama-qarshiliklari va ma'naviy iztiroblarining umumlashgan ifodasi sifatida ham namoyon bo'ladi. “Oy va chaqa” romanida ham rassom obrazi ana shunday ko'p qatlamli, murakkab va teran psixologik timsol sifatida yaratilgan.

Mazkur roman muallifning badiiy tafakkuri, estetik qarashlari va inson ruhiyati haqidagi mulohazalarini o'zida mujassam etgan muhim asarlardan biridir. Asarda rassom obrazi orqali ijodkorning jamiyatdagi o'rni, uning ichki dunyosi, ruhiy izlanishlari, yolg'izligi, tushkunligi va ayni paytda ma'naviy yuksalishi badiiy tarzda aks ettiriladi.

Rassom bu yerda oddiy kasb egasi emas, balki jamiyatning ma'naviy mezonlariga befarq bo'la olmaydigan, adolatsizlik va soxtalikdan iztirob chekadigan nozik qalbli shaxs sifatida gavdalanadi.

Adabiyotshunoslikda ijodkor obrazi ko'pincha romantik yoki fojiali yo'sinda talqin qilinadi. Chunki ijodkor har doim jamiyatdan bir oz ajralgan, o'z dunyosiga ega, ichki kechinmalari bilan yashaydigan shaxs sifatida tasvirlanadi. "Oy va chaqa" romanida ham rassom ana shunday ruhiy iztirobli, ammo ichki go'zallikka intiluvchi obraz sifatida namoyon bo'ladi. Uning taqdiri orqali muallif hayot va san'at o'rtasidagi murakkab aloqalarni, insonning ichki olami va tashqi muhit o'rtasidagi ziddiyatlarni ochib beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

"Oy va chaqa" romanida rassom obrazi markaziy o'rinlardan birini egallaydi. U faqat syujet rivojiga xizmat qiluvchi qahramon emas, balki muallifning hayot, san'at va inson haqidagi qarashlarini mujassamlashtiruvchi estetik timsoldir. Rassomning ichki dunyosi asar voqealarida muhim ahamiyat kasb etadi. Uning ruhiy iztiroblari, jamiyat bilan moslasha olmasligi, ma'naviy qadriyatlar bilan real hayot o'rtasidagi qarama-qarshiliklar asarning dramatik kuchini oshiradi.

Rassom obrazi orqali muallif ijodkorning jamiyatdagi holatini ochib beradi. U ko'pincha tushunilmaydi, qadrlanmaydi va yolg'iz qoladi. Bu yolg'izlik esa faqat jismoniy emas, balki ruhiy holat sifatida namoyon bo'ladi. Rassom odamlar orasida bo'lsa-da, ularning dunyoqarashiga begona. Uning nigohi hayotning tashqi qobig'iga emas, ichki mohiyatiga qaratilgan. Shu bois u atrofdagilar tomonidan "ortiqcha", "keraksiz" shaxs sifatida qabul qilinishi mumkin.

Muallif rassomning ruhiy holatini ochishda psixologik tahlil usulidan mahorat bilan foydalanadi. Ichki monologlar, xotiralar, tasavvurlar va ramziy obrazlar orqali qahramonning ruhiy kechinmalari ifodalanadi. Rassomning ichki dunyosi tashqi voqealardan ko'ra muhimroq bo'lib, roman kompozitsiyasida ham ana shu ruhiy jarayonlar yetakchi o'rin egallaydi.

Rassomning taqdiri fojeaviy ohangda tasvirlanadi. Biroq bu fojea tashqi voqealar bilan emas, balki uning ichki ziddiyatlari bilan bog'liq. U bir tomondan go'zallikka, poklikka, ma'naviy yuksaklikka intiladi, ikkinchi tomondan esa real hayotdagi soxtalik,

manfaatparastlik va ma'naviy bo'shliqlardan iztirob chekadi. Bu ziddiyat uning ruhiyatida chuqur iz qoldiradi.

NATIJALAR

Rassom obrazi roman strukturasi faqat individual shaxsiy kechinmalar ifodasi emas, balki muallifning butun bir davr ruhiy manzarasini ochishga xizmat qiluvchi badiiy vosita sifatida ham namoyon bo'ladi. Uning hayotiy tanlovlari, ichki iztiroblari va estetik qarashlari orqali jamiyatda mavjud bo'lgan ma'naviy inqiroz, qadriyatlarning yemirilishi, insoniy munosabatlarning sathiylashuvi kabi masalalar ko'tariladi. Rassom atrofdagi dunyoni oddiy ko'z bilan emas, balki ijodkor nigohi bilan ko'radi. Shu bois ham u jamiyatda kechayotgan jarayonlarni boshqalarga nisbatan teranroq his qiladi va bu holat uning ruhiy beqarorligiga sabab bo'ladi.

Roman davomida rassomning ichki dunyosi turli psixologik holatlar orqali ochiladi. U gohida umidsizlikka tushadi, gohida esa orzulari bilan yashaydi. Bu ikki holat o'rtasidagi ziddiyat uning ruhiyatida doimiy kurashni yuzaga keltiradi. Rassom uchun san'at — faqat kasb emas, balki yashash tarzidir. U hayotni tasvirlash emas, balki uni anglashga, tushunishga va qayta yaratishga intiladi. Shu sababli u oddiy hayotiy voqealarga ham ramziy ma'no yuklaydi, har bir hodisada falsafiy mohiyat izlaydi.

Muallif rassom obrazini yaratishda ramziylikdan keng foydalanadi. Rassomning har bir harakati, so'zi yoki sukuti muayyan ma'no yuklaydi. Uning yolg'izligi shunchaki ijtimoiy ajralish emas, balki ruhiy tanholikdir. Bu tanholik uni tashqi dunyodan uzoqlashtiradi, biroq ichki dunyosini boyitadi. Rassom tashqi olamda o'zini begona his qilgan sari, ichki olamiga chuqurroq sho'ng'iydi. Bu jarayon uning ijodiy qudratini oshirsada, shaxsiy baxtini kamaytiradi.

Asarda rassomning jamiyat bilan munosabatlari murakkab va ziddiyatlidir. Jamiyat undan oddiylikni, moslashuvchanlikni, bo'ysunishni talab qiladi. Rassom esa ichki erkinlikni, ruhiy mustaqillikni ustun qo'yadi. Bu qarama-qarshilik uning hayot yo'lida ko'plab to'siqlarni yuzaga keltiradi. U jamiyat talablariga bo'ysunsa — o'zligini yo'qotadi, bo'ysunmasa — chetlatiladi. Aynan shu muammoli holat rassom taqdirining fojialiligini belgilaydi.

XULOSA VA MUNOZARA

“Oy va chaqa” romanida rassom taqdiri sof badiiy talqinda, chuqur psixologik va falsafiy mazmunda yoritilgan. Bu obraz orqali muallif ijodkor shaxsning jamiyatdagi murakkab o‘rni, uning ruhiy iztiroblari, ichki ziddiyatlari va ma’naviy izlanishlarini ochib beradi. Rassom bu asarda nafaqat individual qahramon, balki umumlashgan timsol — san’at va hayot o‘rtasida yashaydigan, ruhiy erkinlikni moddiy qulaylikdan ustun qo‘yadigan inson obrazidir.

Roman rassomni fojiali shaxs sifatida tasvirlasa-da, bu fojea umidsizlik emas, balki anglash va yetilish yo‘lidir. U azob orqali hayot mohiyatini anglaydi, yo‘qotishlar orqali o‘zligini topadi. Muallif rassom timsolida insonning ichki olami naqadar murakkab va teran ekanini ko‘rsatadi.

Asardagi ramziylik, psixologik tahlil va falsafiy mushohadalar rassom obrazining badiiy kuchini yanada oshiradi. “Oy” va “chaqa” o‘rtasidagi ziddiyat rassomning ichki kurashi bilan uyg‘unlashib, asarning g‘oyaviy markazini tashkil etadi. Oy — orzu va yuksaklik, chaqa — hayotning mayda manfaatlari. Rassom esa ana shu ikki olam o‘rtasida yashaydi.

Xulosa qilib aytganda, “Oy va chaqa” romanidagi rassom obrazi o‘zbek adabiyotida ijodkor taqdirining sof, chuqur va ta’sirchan badiiy talqinlaridan biri sifatida e’tirof etilishi mumkin. Ushbu obraz o‘quvchini hayot, san’at va inson ruhiyati haqida chuqur mushohada qilishga chorlaydi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov B. XX asr o‘zbek romanchiligi va badiiy tafakkur. – Toshkent: Fan, 2015. – 312 b.
2. Qo‘chqorov R. O‘zbek nasrida psixologizm masalalari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012. – 248 b.
3. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – 304 b.
4. Yo‘ldoshev Q. Badiiy asar tahlili asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016. – 220 b.